

ΜΕΓΑΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Ο ΑΠΟΒΙΩΣΑΣ ΠΡΩΘΙΕΡΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

• Εδιήθη Βίκι 23/10/38 ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ς. Τὰ μάρ-
καὶ οἱ ἀν-
α καὶ οἱ
το κοσμή-
εν εἰς φῶς
δηγουμένη
ἐπιστήμης,
ηνας ἀρ-
ράς πολύ-
ρχαιολογι-
λην ὡς ἐρ-
ρίτην ὡς
ς, ὡς προ-
, ποὺ ἔδό-
"Ἐλλάδα,
γνοτε νά
του και
ς χώρας

ο δασός
δικαιουντης της Αρχης και δι-
ερεβαλλαν
πης των.
ει την μα-
στην απέραν-
τελεος εις
ειδητη τα
ματα της
επι της
νον διοιτ
Ελλαδες
και απο
της ιερη
θη μυριά-
τημερινούς
επιδρομάς
της δοπι-
τάς δια-
καν αι κα-
νων έ-
ων ιδιοτη-
της Ελλη-
νιστικα και
άμεις
προποτο-
ικις κατοι-
της γης
εποχης,
λαιοι επι
ωγής των
ις αυθούς
η μειει οι
να επι-
ενεστέρα
ις θη δη-
γενονό-
ιεκην Εται-
ριό ο διος
μα και το
κατον

τημονικὸν
‘Ημεῖς οἱ
μὲν κάτι-
τι μᾶς ἐ-
κῆν μας
ώφεστο τοῦ
ι στοργῆ
ει νὰ είνε

συγγράφων καὶ τῶν λογών
Μὲν ἀλλόθεος χριστιανική ὁ
κονῖν φέρων ἀντιδράσεις ἔ-
λεμπτικάς, συνήθεις εἰς τοὺς δ'
χειριζόμενους μεγάλα καὶ ὑπ-
θνά ἀδύωματα, ἔγγρωτες κατέ-
δι τὸ δάνωτέρος ἀνθρώπος πρότοι
επιφορεσθεῖν καὶ φέρειν γεννα-
τὰ δυσχερῆ. ‘Η ἐνέργεια
πρωτοβουλίας τοῦ δοιδίου λε-
ρέου εἰς τὸ φιλανθρωπικά
τῆς ἐκκλησίας καὶ ἡ ἀνευ δια-
κίσεων, ἀλλ’ εὔρυτάπτε
φιλανθρωπική τοι δραστικός
κνύσους αὐτῶν καὶ ὅπλο ποιεῖσθαι

κῆς διπόψεως ὅπέροχον, ἐφ' ὅσον
ἡ φιλανθρωπία εἰνε ἐν τῶν κυρι-
ώτερων καθηκόντων τοῦ καλοῦ
ποιημένος.

Ως ηπιστημονία δοδιούμενος λει-
ράρχης ήτο μία τῶν διαπρεπε-
στέρων μορφών τῆς αναγνωνθεί-
σης Ἐλλάδος. Καίτοι ἔχουν τό-
σσα δάσκαλος λις ἀρχαιεπισκόπος

αι μιλοῦντας περὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου μας, δοτις είχε καταστῆ ἐπιστημονική προσωπικότης διεθνοῦ

κύρους, Τα στενά δρις της ἐ-
φημιερίδος δὲν ἐπέτριψαν μάν-
λουν τῶν Ἕρων του, ἀντα νικά-
ποικιλότερα τῶν θεμάτων ἔξετά-
ζοντα, περιστρέφοντα κυρώ-
περι τὴν ἴστοριαν τῶν ἐκκλησι-
ῶν τῆς Ἐλλάδος, καὶ τῶν πατρι-
αρχείων τῆς Ἀνατολῆς, ὡς καὶ
περὶ τὰ ἴστορικά πρόσωπα τὰ δι-
απρέψαντα ἐν αὐτοῖς. Ὁ Χρι-
στόδοτος Παπαδόπουλος κατέλι-
πε καὶ πλείστα ἀνέκδοτα Ἑργά-
χαρακτηριστικὸν δὲ τοῦ ἀνθρώπου
εἴπει ὅτι θηθίσκων, κατ αὐτάς
τὰς τελευταῖς δώρας τοῦ βίου
του, ἐν μέσῳ δυσφορήν των πόνων,
ἔδιεν δόηγιας περὶ ἐκδόσεων
τῆς ἀνέκδοτου ἴστοριας του περὶ
τοῦ πατριαρχείου Ἀντιοχείας.
Καὶ ὁ λόγος τοῦ δειπνητού
Ἀρχιεπισκόπου ἦτο ἐμβρύθης κα-
ταπέμπειον, ἀπό του ποιτιώδων

μητορ κένι βασιφεων, έξήταζε
μετά θετικότητος, σαφηνείας και
εύφραστείας τα ζητήματα, ἀτινα
διεπραγματεύετο.

Διά την δλως ἔξαιρετον ἐπι-
στημονικήν δράσην, ὑπενθυμίζου-
σαν τοὺς εὐκλεῖς ρχόνδρους τούς
μεγάλους τῆς ἐκκλησίας πατέ-
ρων, ὁ Χρυσόστομος Παπαδό-
που ἐθεωρείτο καύχυμα τοῦ Πα-
νεπιστημίου, πρὸ τῶν απένεινεν αὐ-
τῷ, μόλις ἀπέτρεψε τὴς τακτι-
κῆς κοθηγείας, ἵνα ἀναλάβῃ τὰ
ἀρχιπειστοκαπικά του καθηκόντα
τὸν εἰς δλως ἔξαιρετικά περι-
στάσεις και εἰς ἐνδείξιν ὑψηλότα-
τιμης ἀπόνειμόνευτον τίτλον τοῦ
ἐπιτίτου διδάκτορος [1923]. "Οἱ
λιγάτεροι δὲ βραβεύτεροι [1926]
δια τὴ ίδρυσει τῆς ἀκαδημίας
διωρίσθη μέλος αὐτῆς, διεισιδεί-
σιν τῆς ὑψίστης ἐπιστημονική-
τιμῆς. Ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ ἡκουέτο
παντοτε μετά τῆς βαθύτατης προ-
σοχῆς και τιμῆς δτε ἀνακοίνω-
τας βαρυημάντους ἀνακοινώ-
σεις τὴν ἥ δτε ἀπήγγελε πανη-
γυρικὸν λόγον ἥ δτε ἔξεφερε
τὴν σοφίην του γιώνων κατά τά-
διαιτεός συνερδίας.

Δια πάντας τούς λόγους τούς τους, διὰ τὸ θῆσος τοῦ ἀνδρός του, τὴν ὑγένειαν ταν προθέσεων ταῖς προσενεχθείσας εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑπῆρχει καὶ τὰ πολυποτάτας συμβουλάς του εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἡ ἀπώλεια τοῦ Χρυσοστόμου Πατροδοπούλου δὲ ον νά θεωρηθῇ μᾶς μεγίστη κατὰ δυσαναπλήρωτος ἀπώλεια διὰ τὴν ἐκκλησίαν, τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ ξένιος.

‘Ο ἀείμνηστος ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Αθηνών καὶ ως πρόδερος τῆς Ἰ-
ερᾶς Συνόδου, εύρισκε καιρόν,
ἀκαταπόντος τοις ἐγράψαις
καὶ υψηλημέρων καταγγίλιαις,
ὅπως οἱ μεγάλοι τῆς ἐκκλησίας
πατέρες, εἰς πλουσιωτάτους κατί-
σσον, καὶ ποιὸν ἐπιστημονικήν
θεολογικήν συγγραφικήν δρᾶ-
σιν καὶ ἐκ τῆς γραφίδος του προ-
έρχονται περὶ τάς 500 ἐπιστημο-
νικαὶ συγγραφαῖ, μελέται καὶ βι-
βλιοκρισίαι. Ἐντριβή της κλασ-
ικῆς παιδείας Βαθύς νωρίστας

τατα ἐκριθεσσαν ὑπὸ τῆς
ομοίου κριτικῆς, οὐκ δλίγε
αύτῶν μετεφράσθεσαν οὐδὲ
έξαντα γλωσσασ. Τοιού
πας τὸ ὄνομά του κατέστη
εὑφόρμοτατα γνωστό
μολογώ ὅτι μεθ' ὑπερηφα
ήκουα πάντοτε εύρισκομέν
το ἔξτρεπτικόν, καὶ προ
εις τὸ ἐν Λάρβαι, καὶ προ
γιγαντίας συνέδριον, έξουσία
αἱ λεράρχας μετά τοῦ βα
σιστησιοῦ, καὶ τιμῆς

Α. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

27/10/1938

Ο ΑΠΟΒΙΩΣΑΣ ΠΡΩΘΙΕΡΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

Προκειμένου περὶ νεκροῦ, ὃς διαταστάς πρωθιεράρχης τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦ δόποῦ οὐδόκληρος ὁ βίος διετέθη μετά τόσης ἀφοσίωσεως ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐπιστήμης, οὐδεὶς καλῆς πίστεως καὶ ἀμερόληπτος κριτῆς θάθινατο νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὡς θάνατός του εἶναι μεγίστη ἀπώλεια τὸν διὰ τὴν ἐκκλησίαν δούν καὶ διὰ τὴν ἐπιστήμην, καὶ συνεπῶς διὰ τὸ θένος.

Ο μέγας τῆς ἐκκλησίας πατήρ Ιωάννης ὁ Χρυσόστομος, εἰς τὸ περιθέμα σύγγραμμα του «περὶ ἱερωσύνης», τρία χαρακτηρίζει ὡς κύρια προσόντα τοῦ καλοῦ ποιέμος, τὸν βίον, τὴν μάθησιν καὶ τὸν λόγον. Ο δοϊδιμος πρωθιεράρχης ἐπλήρως πλήρως καὶ τὰς τρεις ταύτας ἀπατήσεις. Ο βίος του ἀληθῶς ήδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τύπος καὶ ὑπόδειγμα χριστιανικοῦ βίου. Πρᾶξος, μακρόθυμος, ἀνεξίκακος, μετριόφρον, ὀπλοῦς, εὐτρεπής, φιλάνθρωπος, ἀνώτερος παθῶν, ήτοι, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ ἔκφρασιν ἀρχαίου τῆς ἐκκλησίας/πατρός, «ἀνάκτορον ἀφροδισιανὸν ἐστὶ φρονήσως, ναυπλίον φιλανθρωπίας τέμενος ἡμεροτοπίου». Εἶνε ἀληθεὺς ὅτι ἐνίστη ἐθεωρήθη ἡ πραστήτης του ὡς ἀδυνατία, ἡ εὐγένεια του Ἐλλείψις σθένους, ἡ ἀνεκτικότης του ἀδιασφορίας ἀλλά δὲν πρέπει νὰ λησμονήται ὅτι εἰς πλειότας περιστάσεις οἱ ἰδιότητες αὐτοῖς, οἱ ἐπιπολαίως ὡς ἔλλειψεις χαρακτηρίζουμεναι ἡσαν προσόντα τῆς χριστιανικῆς του ψυχῆς, χάρις εἰς τὰ δόποια, κατά τοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνωμάλους χρόνους τῆς ἀρχιερωσύνης του, προελήφθησαν μείζονα κακά. Ο δείμηντος δὲν ἐθεώρει ἔσωτὸν ὡς δυνάστην ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλά ὡς πρῶτον ἐν τοῖς ίσοις, καίτοι εἶχε πλήρη ἐπίγνωσιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀπαραίτητον μέτρων πρὸς ἀνόρθωσιν αὐτῆς, οὐδέποτε διενοήθη νὰ ἐπιβάλῃ βία τάς ἀντλήψεις του, πρὶν ἡ αὐτοῖς ὠριμάσουν εἰς τὴν κοινὴν συνείδησιν, τὴν δόποιαν ἐξῆται νὰ διαφωτίσῃ διὰ τῶν συγγραφῶν καὶ τῶν λόγων του.

Μέ άλληνς χριστιανικὴν ὑπουργὸν φέρων ἀντιδράσεις καὶ πολεμικάς, συνήθεις εἰς τοὺς διαχειρίζομένους μεγάλα καὶ ὑπεύθυνα ἀξιώματα, ἐγνώριζε καλῶς διὰ ἀνώτερος ἀνθρώπως πρέπει «φιλοσοφεῖν καὶ φέρειν γενναίως τα δυνατή». Η ἔνεργος ίδια πρωτοβουλία τοῦ ἀδιόδιμου ἵεράρχου εἰς τὰ φιλανθρωπικά ἔργα τῆς ἐκκλησίας καὶ ἡ ἀνευ διαφωτίση, ἀλλά εὐρύτατή ἀπομικηφιλανθρωπική του δρᾶστις ἀναδεικνύουν αὐτὸν καὶ ἀπὸ ποιμαντι-

κῆς ἀπόφεως ὑπέροχον, ἐφ' ὃσον ποιανθρωπία εἶναι ἐν τῶν κυριωτέρων καθηκόντων τοῦ καλοῦ ποιεύμενος.

Ὄλος ἐπιστήμων δοϊδιμος ἵεράρχης ἦτο μία τῶν διαπρεπεστέρων μορφῶν τῆς ἀναγεννηθεσῆς Ἑλλάδος. Καίτοι ἔχων τόσας ἀσχολίας ὡς ἀρχιεπίσκοπος

ὅσον δλίγοι, τῆς βιβλικῆς καὶ πατερικῆς φιλολογίας, κάτοχος πολλῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ποιούμενος ἀρίστην χρήσιν τῶν πηγῶν, προκισμένος μὲν ἐξαίρετον δέσμοινοι καὶ βαθύνοιαν, γραψε συγγράμματα διὰ τὰ δόποια σεμνούντας ἡ παρ' ἡμῖν θεολογικὴ ἐπιστήμη καὶ διτια εὐ-

μιλούντας περὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου διάστις εἰλη καταστῆ ἐπιστημονική προσωπικότης διεθνοῦς κύρους. Τὰ στενά δρια τῆς ἐφιμερίδος δὲν ἐπιτρέπουν ἀνάλυσιν τῶν ἔργων του, ἀτινα τὰ τοικιώτερα τῶν θεμάτων ἔξετάζοντα, περιστρέφονται κυρίως περὶ τὴν ἴστοριαν τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν πατριαρχειῶν τῆς Ἀιατολῆς, ὃς καὶ περὶ τὴν ἴστορικὰ πρόσωπα τὰ διατρέψαντα ἐν αὐτοῖς. Ο Χρυσόστομος Παπαδόπουλος κατέλιπε καὶ πλείστα ἀνέκδοτα ἔργα, χαρακτηριστικόν δὲ τοῦ ἀνδρὸς είναι δτὶ θνήσκων, κατ' αὐτὰς τὰς τελευταῖς ὥρας τοῦ βίου του, ἐν μέσῳ δυσφορήτων πόνων, ἔδιεν δοθγίας περὶ ἐκδόσεως τῆς ἀνέκδοτου ἴστορίας του περὶ τὸν πατριαρχέον Ἀντιοχείας.

Καὶ ὁ λόγος τοῦ ἀειμήντου Ἀρχιεπισκόπου διὰ ἐμβριθῆς καὶ μεμετρημένος, ἀνευ πομπωδῶν ὅπτορικῶν ἔξαρσεων, ἔξηταζε μετάθετικότητος σαφηνείας καὶ εὔφοροτείς την ψηφίσματα, ἀτινα διαμαρτυρηθεύεται.

Δια τὴν δλῶς ἐξαίρετον ἐπιστημονικὸν δρᾶσιν, ὑπενθυμίζουσαν τοὺς εὐκλεῖς χρόνους τῶν μεγάλων τῆς ἐκκλησίας πατέρων, ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐθεωρεῖτο καύχημα τοῦ Πανεπιστημίου, διπερ ἀπένειμεν αὐτῷ, μόλις ἀπεχώρησε τῆς τακτικῆς καθηγεσίας, ἵνα ἀναλάβῃ τὰ ἀρχιεπισκοπικά του καθηκόντα, τὸν εἰς δλῶς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις καὶ εἰς ἔνδειξιν ψιώτης τιμῆς ἀπονεμόμενον τίτλον τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορος [1923]. Ο λιγότερον δὲ βραδύτερον [1926] ἄμα τῇ ἰδρύσει τῆς ἀκαδημίας, διωρίσθη μέλος αὐτῆς, ἀξιωθεὶς οὐτω τῆς ψιώτης ἐπιστημονικῆς τιμῆς. Ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ ἡ κούστε πάντοτε μετά τῆς βασιθυτάτης προσοχῆς καὶ τιμῆς δτε ἀνεκοίνου τάς βαρυσημάντους ἀνακοινώσεις του ἡ δτε ἀπήγγελε πανηγυρικὸν λόγον ἡ δτε ἐξέφερε τὴν σοφήν του γνώμην κατὰ τὰς ιατρέρας συνεδρίας.

Δια πάντας τοὺς λόγους τούτους, διά τὸ ἥθος τοῦ ἀνδρὸς, τὴν εὐγένειαν τῶν προθέσεών του τὰς προσενεχθείσας εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑπηρεσίας καὶ τὰς πολυτιμοτάτας συμβουλάς του εἰς τὸν ἐπιστήμην, ἡ ἀπώλεια τοῦ Χρυσόστομου Παπαδόπουλου δέοντα να θεωρηθῇ ὡς μεγίστη καὶ δυσαναπλήρωτος ἀπώλεια διὰ τὴν ἐκκλησίαν, τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ θένος.

Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

Ο αείμηντος ἀρχιγός τῆς Ἑλλάδος